

Asia: VN/13615/2019

Lausuntopyyntö valtioneuvoston periaatepäätökseksi liikenneturvallisuusstrategiasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Muistiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston periaatepäätöksestä liikenneturvallisuusstrategiaksi.

Muistiliitto on muistisairautta sairastavien ihmisten ja heidän läheistensä edunvalvonta-, potilas- ja kansanterveysjärjestö. Tarkastelemme liikenneturvallisuutta muistisairauden liikkumiseen ja liikenteen käyttämiseen tuomien haasteiden kannalta. Muistisairaudet ovat eteneviä aivosairauksia, jotka vaikuttavat monimuotoisesti ihmisen kognitiiviseen toimintakykyyn. Valtaosa 200 000 sairastuneesta on ikääntyneitä mutta joukossa on myös 7000-10000 työikäisenä sairastunutta. Lisäksi on noin 200 000 ihmistä, joiden kognitiivinen toimintakyky on lievästi alentunut (MCI) ja myös he saattavat kohdata haasteita liikenteessä.

Muistiliitto pitää kannatettavana liikenneturvallisuusstrategian kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa liikenneturvallisuus on tunnistettu laajaksi yhteiskunnalliseksi ilmiöksi ja eri hallinnonalojen yhteistyötä edellyttäväksi tavoitteeksi. Eri toimenpidelinjauksista esimerkiksi koti- ja vapaa-ajantapaturmien ehkäisyn ohjelma on muistisairautta sairastavien kokonaisvaltaisen turvallisuuden kannalta keskeinen ohjelma.

Periaatepäätös toteaa, että tieliikenteen turvallisuuden kehitys on pysähtynyt ja että suurimmat haasteet liittyvät juuri tieliikenteeseen, jossa kuoli 222 ihmistä vuonna 2020. Ikääntyneiden määrän lisääntyessä heidän osuutensa tieliikenteessä liikkujista kasvaa. Ikääntyneet ovat yliedustettuina vakavissa liikenneonnettomuuksissa, nuorten kuljettajien ohella.

Vaikka muistisairaudet ovat neurologisia sairauksia eivätkä kuulu tavanomaiseen ikääntymiseen, muistisairauteen sairastumisen todennäköisyys kasvaa ikääntymisen myötä. Yksilöllisesti jo lievä mutta tavallisimmin keskivaikea muistisairaus heikentää ajokykyä, vaikka sairauden oireet ja eteneminen ovat aina yksilöllisiä. Lähimuistin toimintaa keskeisempää liikenteessä on hahmotus- ja reagointikyky. Aivosairaudet muistisairaudet mukaan lukien usein heikentävät kykyä oman ajokyvyn luotettavaan arviointiin.

Muistiliitto pitää hyvänä, että liikenneturvallisuustyössä huomioidaan viestintä, asenteet ja hallinnonalojen yhteistyö ajoneuvojen, valvonnan ja liikenneympäristön ohella. Koska liikenneturvallisuus on koko yhteiskunnan yhteinen asia (strateginen linjaus 1), Muistiliitto näkee, että ikääntyminen yhtenä yhteiskunnan keskeisimmistä muutosilmiöistä voisi näkyä periaatepäätöksessä vielä nykyistä vahvemmin. Tämä liittyy myös linjauksiin 3. eli eri toimijoiden liikenneosaamiseen lisäämiseen, linjaukseen 4. eli asenteiden muuttumiseen ja 7. lainsäädäntöön turvallisuuden edistäjänä.

Hallinnonalojen yhteistyöhön viitattaessa todetaan mm. ennaltaehkäisevä mielenterveystyö ja mm. itsemurhien ehkäisytyö tie- ja raideliikenteessä. Muistiliitto pitää tärkeänä, että liikenneturvallisuustyöhön viitattaessa nostetaan esiin ajoterveyden arviointi erityisesti ikääntyneiden kohdalla ja siihen liittyvää osaamista vahvistetaan sosiaali- ja erityisesti terveydenhuollossa. Muistiliitto huomauttaa, että tällä hetkellä kaikille muistisairausdiagnoosin saaneille, erityisesti ikääntyneille henkilöille ei tehdä neuropsykologisia tutkimuksia resurssisyistä. Neuropsykologiset tutkimukset ovat ajoterveyden ja ajokyvyn arvioimisessa kuitenkin hyödyllisiä koska ne antavat muistitestejä laaja-alaisempaa ja ajokyvyn ja turvallisuuden kannalta olennaisempaa tietoa henkilön toimintakyvystä.

Terveysperustaisten ajokokeiden tekemisen tapa ja käytännön tilanteissa niissä asetettavat kriteerit ovat tällä hetkellä melko kirjavia ja niissä on kehittämisen tarvetta. Kuljettajien kannalta ajokokeet ovat tarkoituksenmukaisia, koska ne testaavat juuri ajokykyä käytännössä, esimerkiksi sitä, millainen liikenteessä tarvittava aloitekyky ja toiminnanohjauksen kyvyt henkilöllä on.

Myös liikenteen turvallisuutta valvova poliisi tarvitsee perustietoa ikääntymisen ja muistisairauksien vaikutuksesta ajokykyyn.

Liikenneturvallisuuden edistämiseksi tärkeää on asenteisiin vaikuttaminen. Yhtenä toimenpiteenä esitetään turvallisuusviestinnän kohdentamista erityisesti ikääntyneille miehille ajoterveyteen liittyen. On totta, että tällä hetkellä ikääntyneistä miehistä naisia suurempi osa ajaa autoa tieliikenteessä ja Muistiliitto kannattaa turvallisuusviestintää. Puolison ajokyky voi kuitenkin olla keskeinen pariskunnan/perheen itsenäiseen selviytymiseen vaikuttava tekijä erityisesti haja-asutusalueilla. Talouden ainoan ajokortin menetys merkitsee vaikeuksia päivittäiseen asiointiin (kauppa, apteekki) mutta helposti eristää sosiaalisesti harrastuksista ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Muistiliitto kannattaa varsinaisessa liikenneturvallisuusstrategiassa kuvattua, esim. muissa Pohjoismaissa toteutettua informaatiota ja koulutusta, jossa ikääntyneitä naisia kannustetaan ja opetetaan ajamaan henkilöautoa ja siten tuetaan itsenäisiä mahdollisuuksia liikkumiseen.

Liikenneturvallisuutta edistävä osaaminen ja asenteet eivät koske vain yksittäisiä kansalaisia liikenteen käyttäjinä tai toimijoina. Ikä- ja muistiystävällisessä yhteiskunnassa on keskeistä, että ammattikuljettajilla (taksit, linja-auto, junat) tai muulla liikenteen henkilökunnalla on tietoa muistisairauksien vaikutuksesta liikennepalvelujen käyttämiseen asiakkaana. Muistisairaudet mutta myös tavanomaiset ikääntymisen tuomat muutokset asettavat vaatimuksia turvalliselle liikenneympäristölle: liikenneverkon kuten tiestön ja kevyenliikenteen väylien selkeydelle, viitoitukselle, varoitusjärjestelmille ja valaistukselle.

Muistisairautta sairastaville tulee myöntää riittävästi kuljetuspalveluita, jotta ajokyvyn menetys sairauden edetessä ei estä yhteiskuntaan osallistumista. Myös tältä osin muu kuin suora liikennelainsäädäntö edistää liikenneturvallisuutta. Muistisairaiden ja myös laajemmin ikääntyneiden

kannalta liikenneturvallisuutta ovat myös toimivat julkiset kulkuyhteydet sekä niitä tukevat selkeät viestintä- ja tukipalvelut kuten saavutettavat lipunmyyntijärjestelmät.

Suomu Katariina
Muistiliitto ry